

Archeologienota
Ekeren (Antwerpen) – Bredestraat 57

Natasja Reyns en Liesbeth Coremans

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/98

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze.....	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	16
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	20
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	22
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	23
2.4.6	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek.....	23
2.4.7	Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek.....	23
3	Bibliografie.....	24
3.1	Websites	24
4	Bijlagen	25
4.1	Archeologische periodes	25
4.2	Plannenlijst	25
4.3	Fotolijst.....	25

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>

² <https://geo.onroerenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J301

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

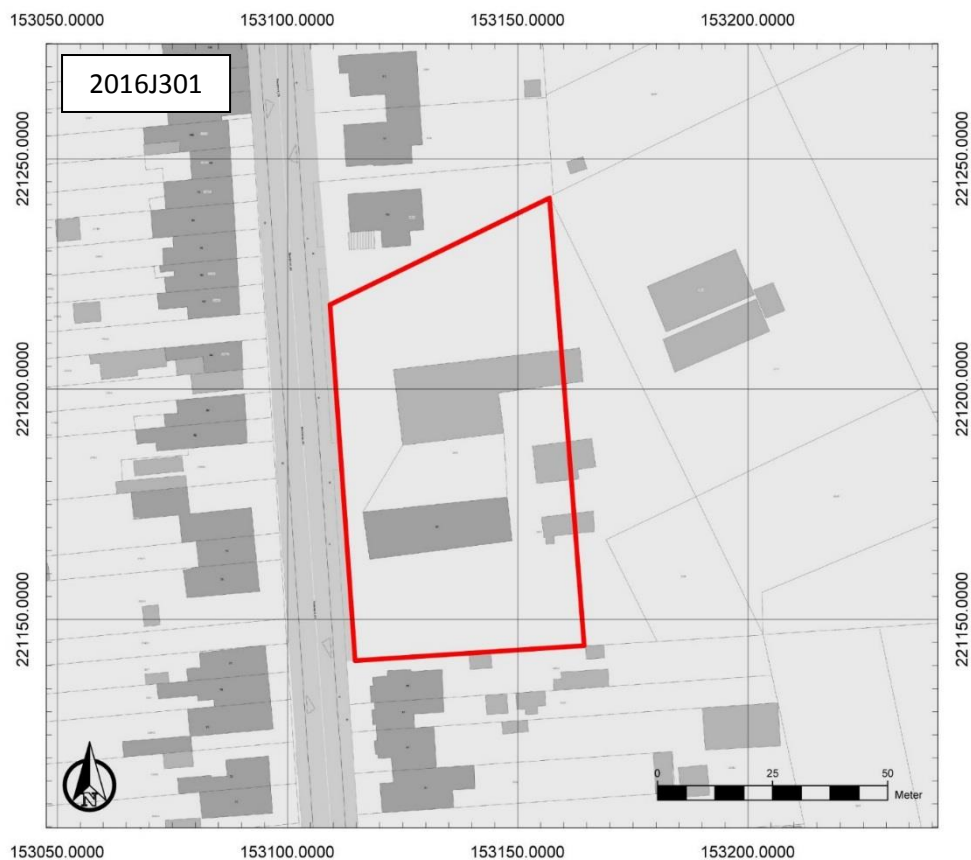
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Antwerpen, Ekeren, Bredestraat 57, Leugenberg

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 153115, 221141
- 153109, 221218
- 153157, 221242
- 153164, 221144

Kadastrale percelen: Antwerpen afdeling 33, Ekeren , afdeling 1, sectie H, perceel 283d en 285f

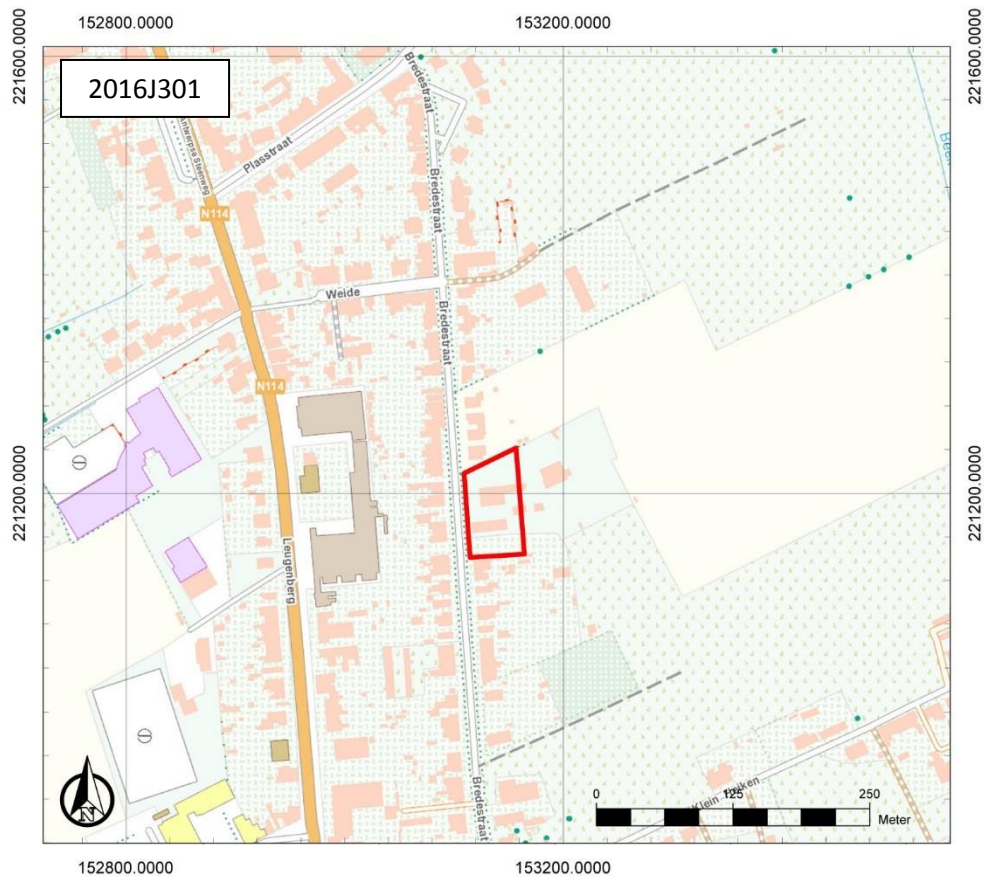
Kadastraal plan:



Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4330 m²

Topografische kaart:



Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 24/10/2016-09/11/2016

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: op heden is het onderzoeksgebied bebouwd en grotendeels verhard. Er zijn geen doorsnedetekeningen van de bestaande bebouwing of verharding, waaruit de diepte ervan af te leiden is. Voor het grootste deel bestaat de bebouwing uit schuren en de verharding uit beton- en asfaltverharding. Vermoedelijk hebben ze voornamelijk de toplaag van het aanwezige bodemarchief verstoord, maar zoals gezegd is de precieze verstoringsdiepte niet gekend.



Figuur 3: Foto's bestaande toestand

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de aanleg van de geplande werken werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

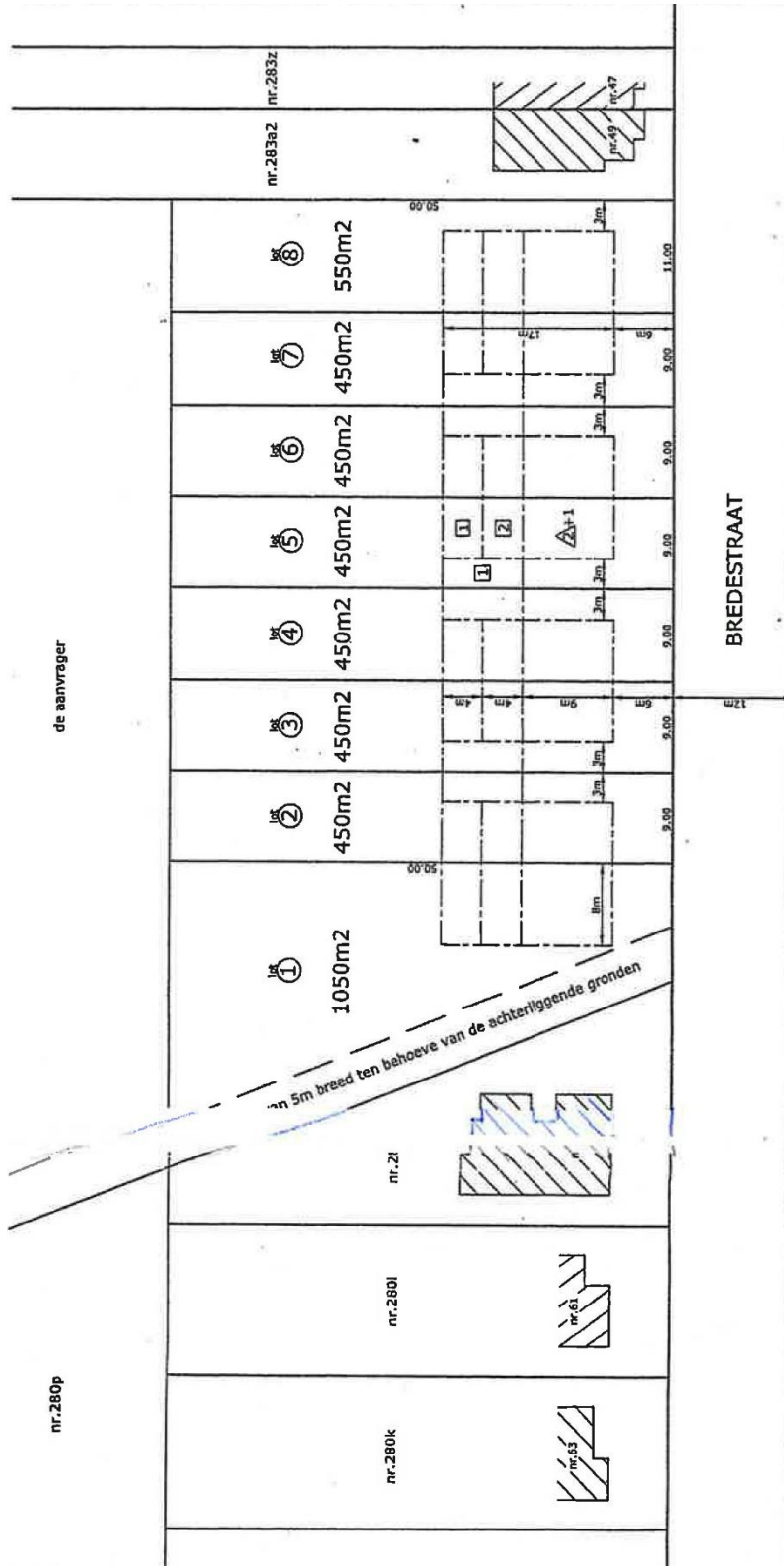
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Voorafgaand aan de geplande werken wordt de huidige bebouwing gesloopt en de verharding opgebroken. Daarna wordt een verkaveling aangelegd van acht loten (Figuur 4). Het betreft de bouw van ééngezinswoningen en de daarbij behorende aanleg van nutsleidingen en omgevingsaanleg. Aangezien alle loten grenzen aan de Bredestraat wordt binnen de verkaveling geen wegenis aangelegd.

De woningen mogen onderkelderde worden. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringsdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, liggen in het kader van de verkaveling nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.



Figuur 4: Ontwerpplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden (zie 2.4.2). Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en de Atlas der Buurtwegen worden twee momentopnames bekeken, namelijk 1771-1778 en 1841, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

Bij de opmaak van de archeologienota werd contact opgenomen met de archeologische dienst van de stad Antwerpen. Verder werd ook het Felixarchief geraadpleegd.

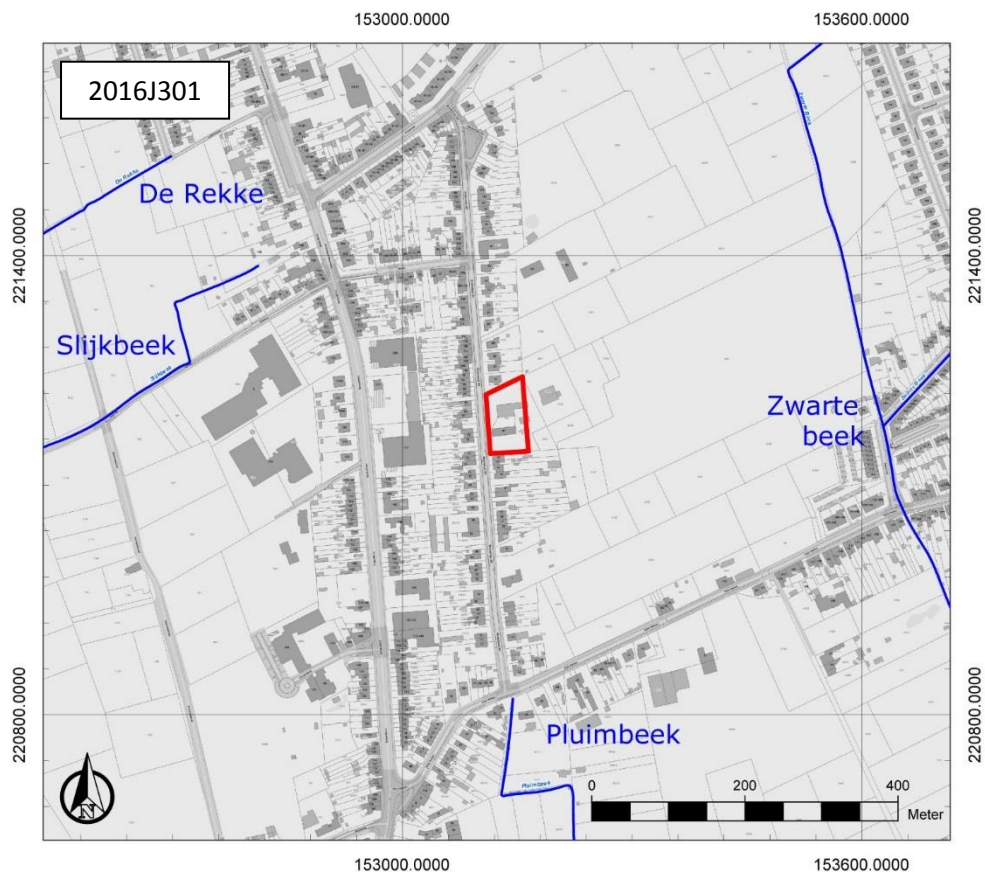
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

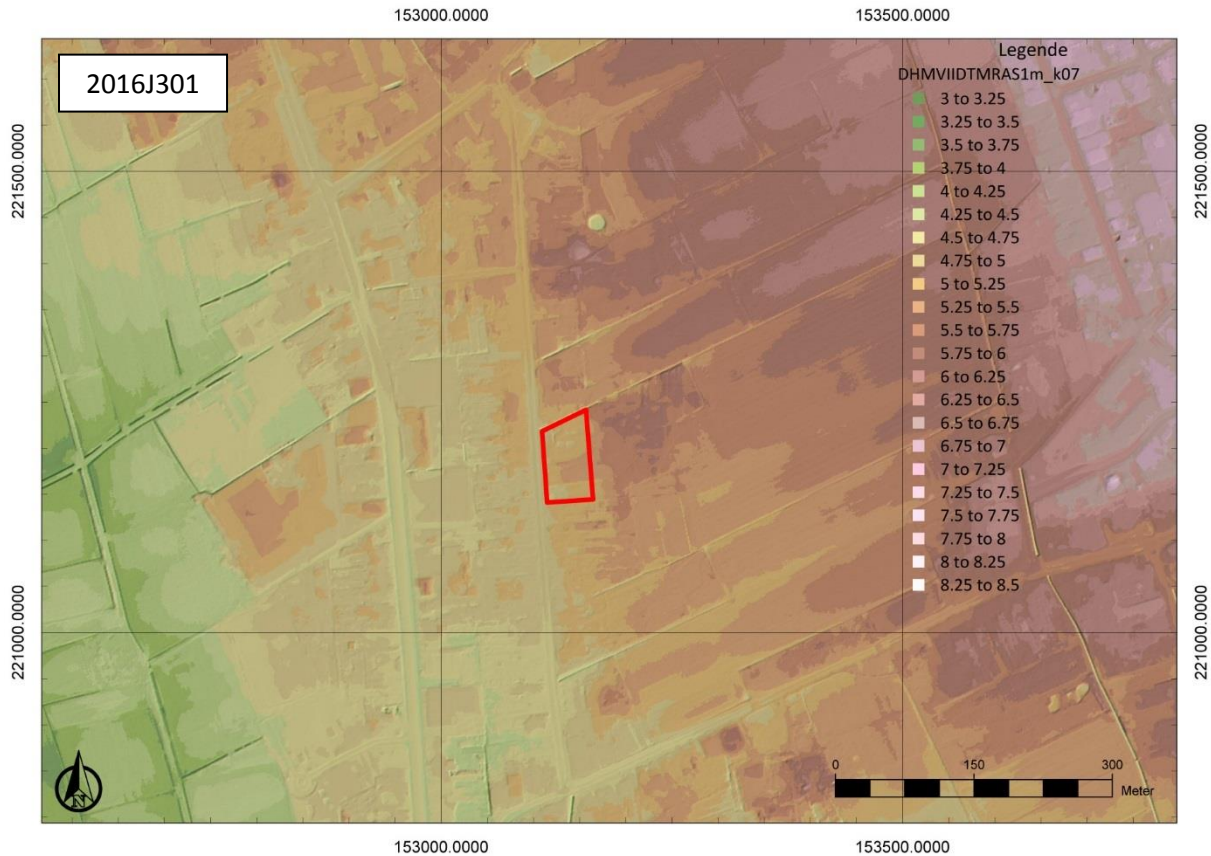
Het onderzoeksgebied grenst in het westen aan de Bredestraat. Het centrum van Ekeren bevindt zich ten zuidoosten van het terrein. Volgens het gewestplan is het onderzoeksgebied gelegen in woongebieden. Op hydrografisch vlak behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Ten oosten stroomt de Zwarte beek en in het zuiden loopt de Pluimbeek. De regio ten noordwesten van het terrein wordt gedraineerd door de Slijkbeek en De Rekke (Figuur 6).



Figuur 5: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 6: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/>)



Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

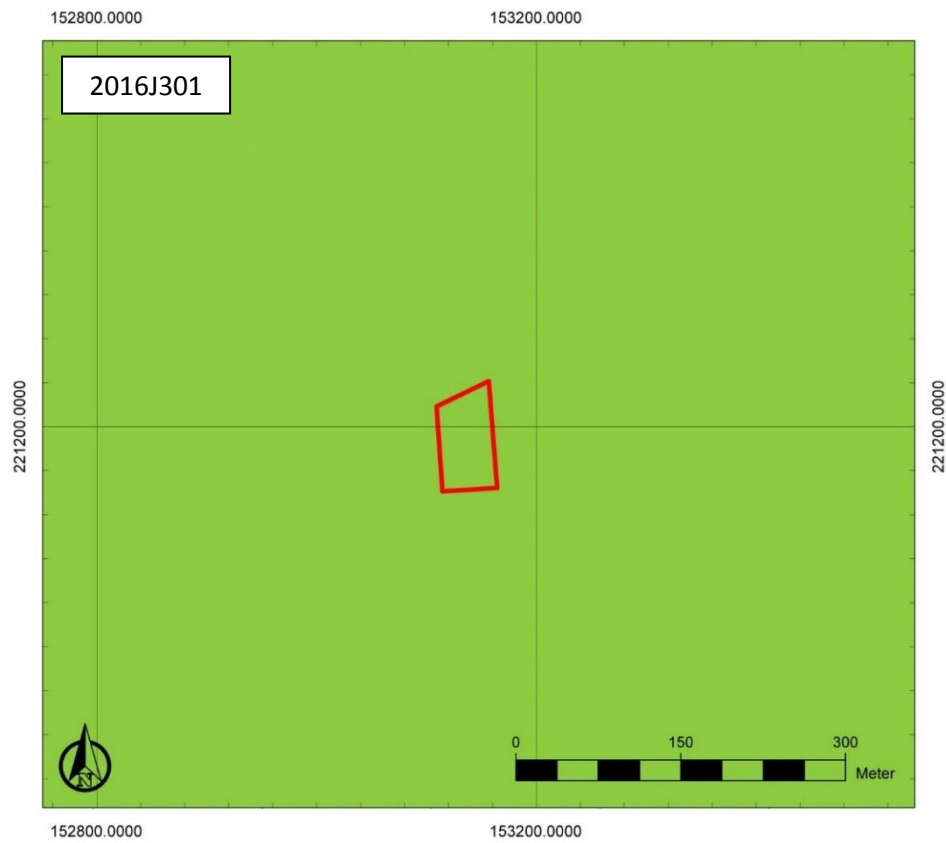


Figuur 8: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest op het terrein (<http://www.geopunt.be/>)

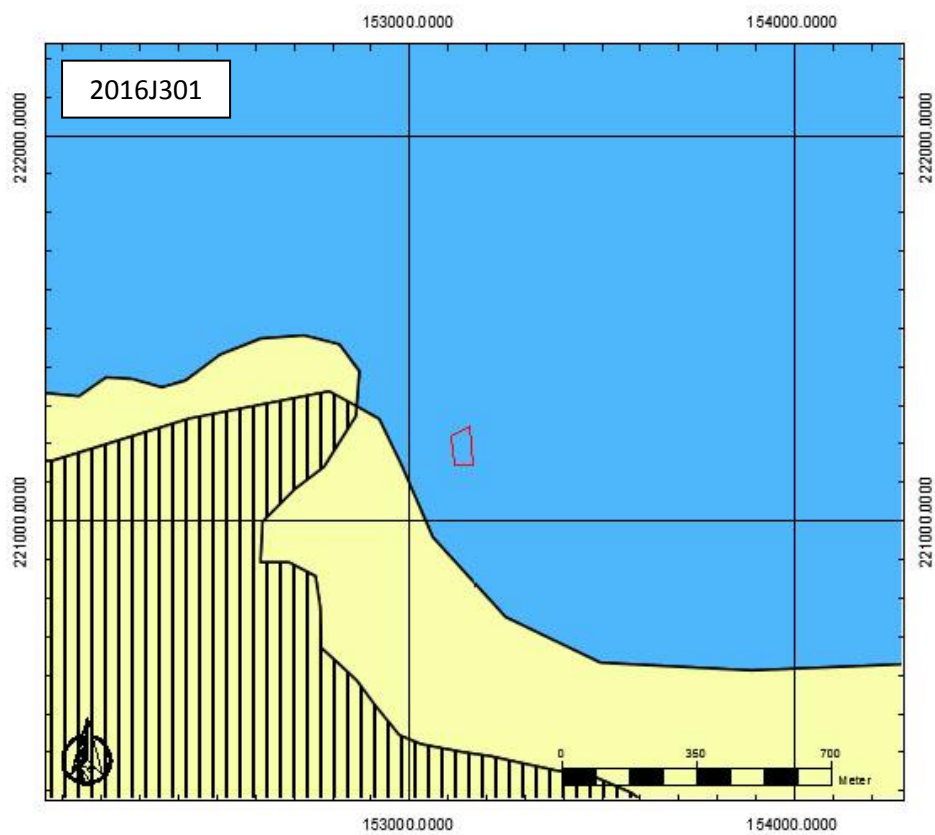
Het onderzoeksgebied ligt op de westelijke helling (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) van een euvelkam, op een hoogte van ca. 4,8 m tot 5,5 m TAW (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Het terrein helt licht af naar het westen toe. Het digitale terreinmodel geeft aan dat het onderzoeksgebied zich in een gradiëntzone bevindt. De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 9) bestaat uit de formatie van Lillo. Dat bestaat uit groen tot grijsbruin fijn zand, weinig glauconiethoudend is, met schelpen aan de basis.³ De quartairgeologische kaart (Figuur 10) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen bevinden uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Daaronder komen getijdenafzettingen voor met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen uit het Vroeg-Pleistoceen.⁴ Iets verder ten zuidwesten ontbreken deze getijdenafzettingen. Nog verder naar het westen komen dan weer jongere getijdenafzettingen voor. Ze zijn te relateren aan de Schelde. Ook de quartairgeologische kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied zich in een gradiëntzone bevindt.

³ www.geopunt.be/kaart

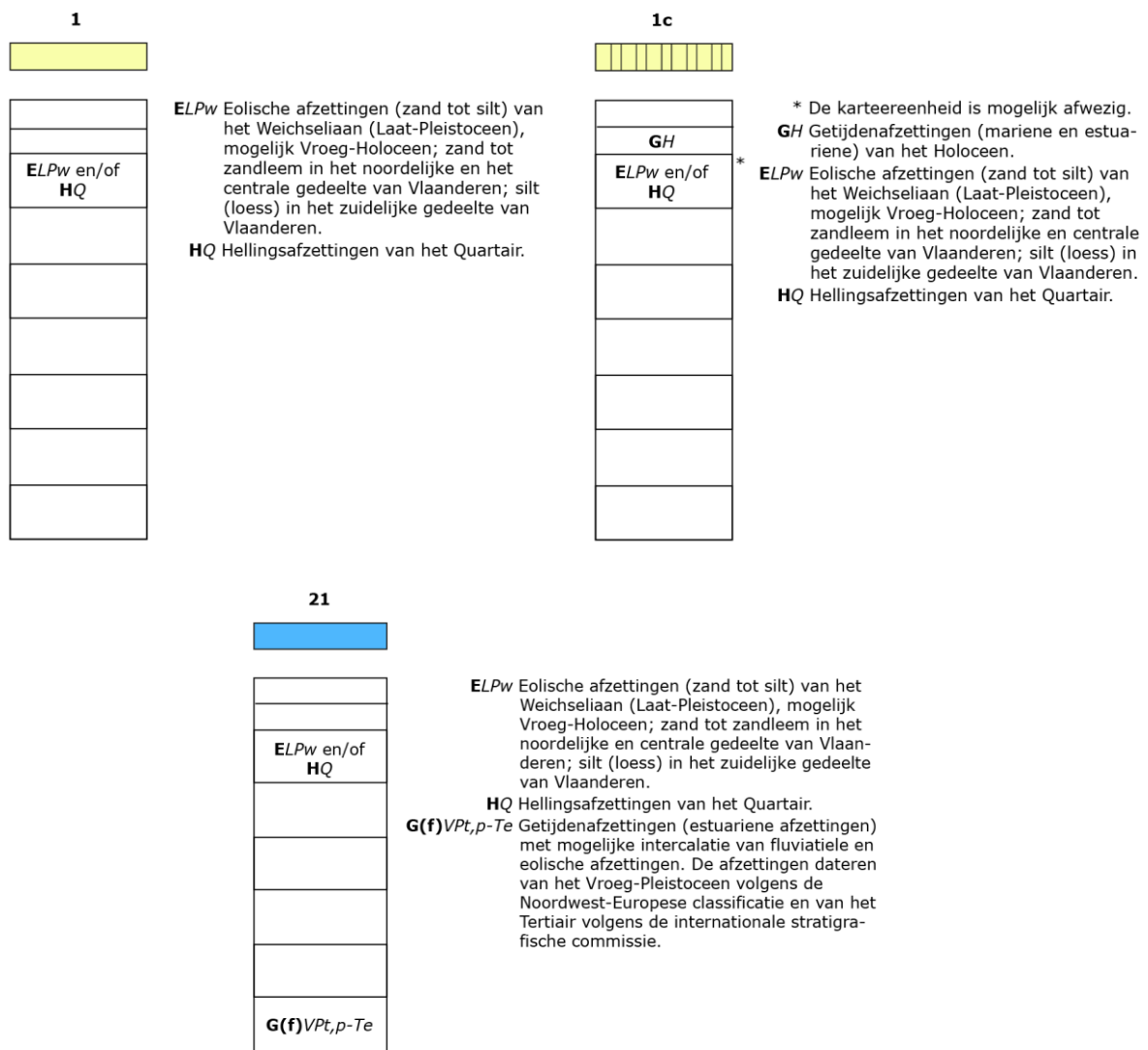
⁴ www.geopunt.be/kaart



Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied. Groen: Formatie van Lillo (www.geopunt.be)

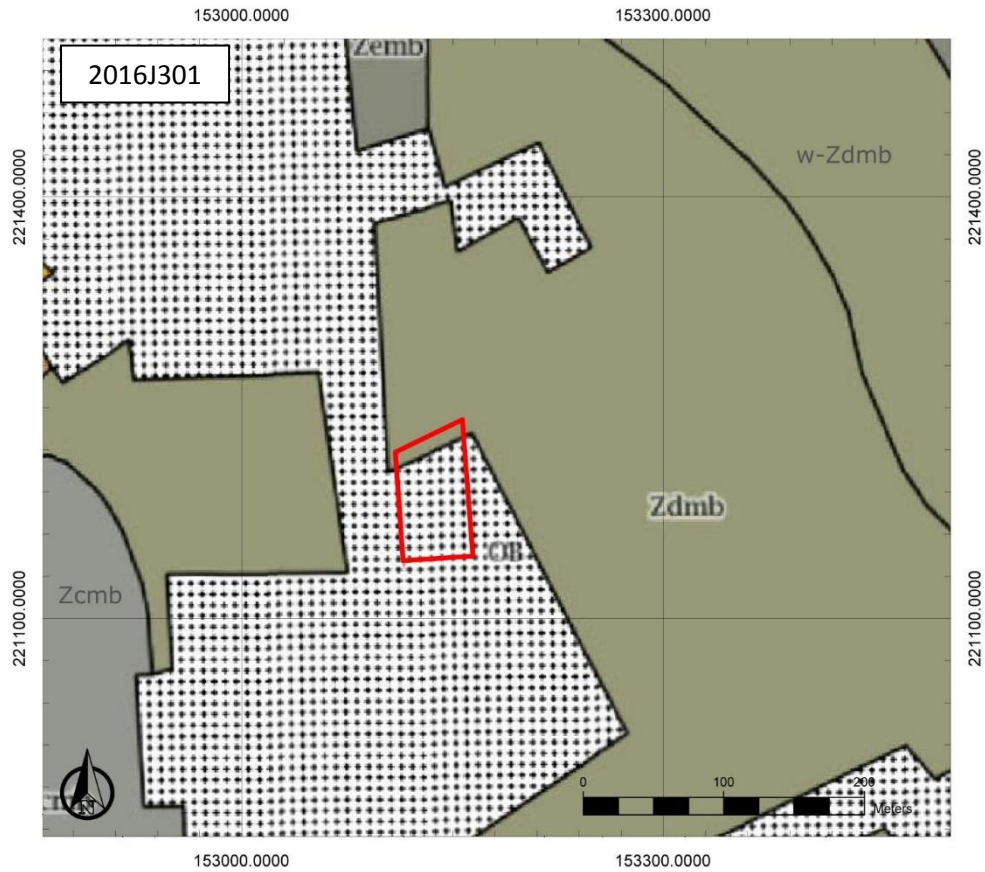


Figuur 10: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 11: Legende bij de Quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 12) toont dat het onderzoeksgebied hoofzakelijk gesitueerd is in bebouwde zones (OB). Het meest noordelijke deel wordt gekenmerkt door een matig natte zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zdmb). De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont heeft mogelijk een gunstige conserverende werking gehad ten aanzien van het bodemarchief. Het onderzoeksgebied wordt momenteel ingenomen door gebouwen, verhard terrein (o.a. parking) en door grassen, struiken en bomen (Figuur 13).



Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 13: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Ekeren kent een eerste vermelding in 1155. Het behoorde tot het Land van Breda en bleef tot aan het eind van de 12^{de} eeuw een vrij erfgoed, waarna het door Godevaart II aan de hertogen van Brabant werd afgestaan. Naderhand werd het opnieuw in leen gegeven aan de heren van Breda. De heerlijkheid Ekeren omvatte oorspronkelijk de huidige gemeenten Ekeren, Hoevenen, Kapellen, Brasschaat en Ertbrand. Ekeren vormt de grens tussen water- en hoogland, tussen de Polders (in het westen) en de Kempen (in het oosten). De westelijke en zuidelijke delen werden oorspronkelijk volledig ingenomen door polderland. Desondanks indijkingswerken die plaatsvonden vanaf de 11^{de} eeuw werd Ekeren herhaaldelijk getroffen door overstromingen. Ook oorlogsgeweld bleef het niet gespaard. Bij het Beleg van Antwerpen in 1585 werd Ekeren verwoest en ontvolkt. Ook in 1703 met de slag tussen de Hollanders en de Fransen in de Muisbroekpolder en tijdens WOII had Ekeren zwaar te lijden.⁵

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in de wijk ‘Leugenberg’, ten noordwesten van de dorpskern van Ekeren. Het toponiem wordt voor het eerst vermeld in 1366. ‘Berg’ verwijst naar een stijging van de bodem in het randgebied tussen de Polders en de Kempen. ‘Logen’ of ‘leugen’ gaat vermoedelijk terug op het Middelnederlandse woord voor woonplaats. Leugenberg is een overblijfsel van een poldergebied dat bevoeid wordt door de Schijn en de Pluimbeek. Het was bijgevolg zeer geschikt als landbouwgrond.⁶

De Bredestraat gaat terug op een oude landbouwweg, die reeds als ‘Breedestraete’ vermeld wordt in 1626.⁷ Het toponiem is waarschijnlijk echter veel ouder. Het bouwblok direct ten westen van de Bredestraat en verder begrenst door Leugenberg, Plasstraat en Klein Heiken behoorde vroeger tot het gehucht Muijsbroeck. Uit historische bronnen blijkt een overeenkomst te zijn gesloten tussen de plaatselijke heer en de boeren voor het gebruik van dit gebied als gemene gronden. De boeren kregen daarbij het recht om deze ‘woeste gronden’ te kopen en te bewerken tegen betaling van cijnzen. Rekeningen uit de derde kwart van de 17^{de} eeuw geven aan dat de toenmalige bewoners van de hoeve ter hoogte van Bredestraat 57 gebruik maakten van deze gronden.⁸

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Ekeren, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120656> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Leugenberg, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120664> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Bredestraat (Ekeren), Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126928> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Leugenberg, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120664> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).

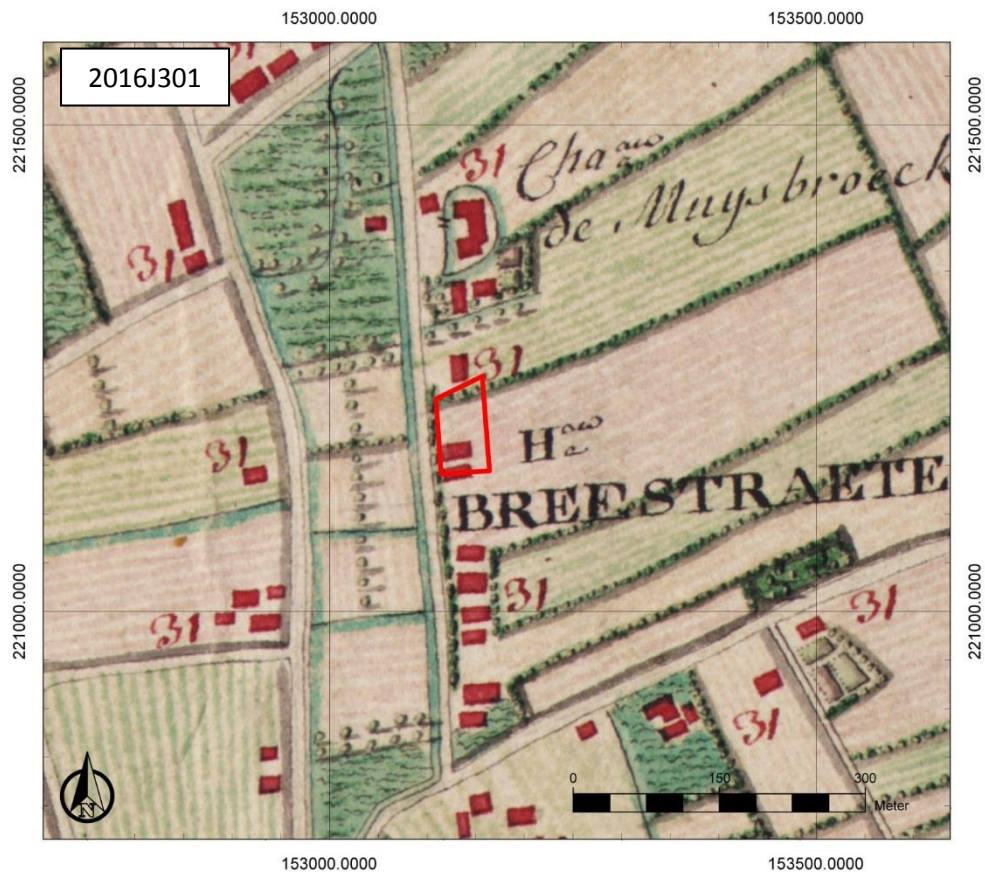


Figuur 14: Kaart van de Antwerpse polders uit 1748 (SAA 1766#15)

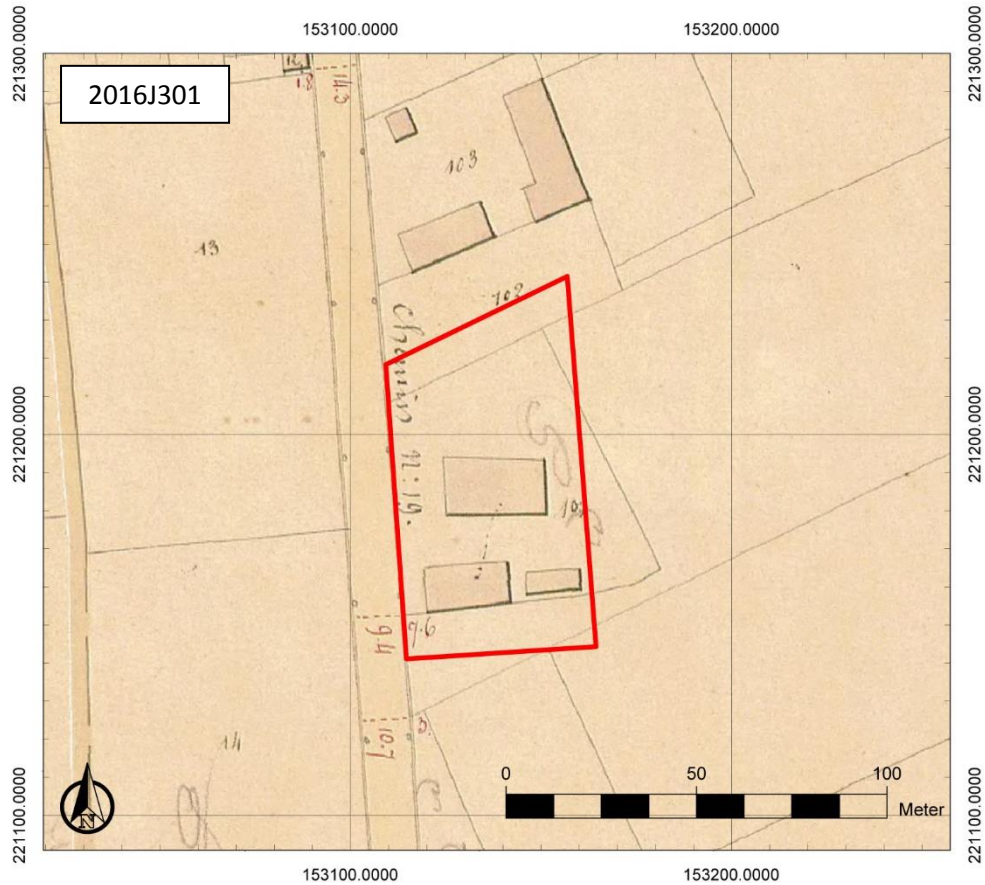
Op een kaart van de Antwerpse polders uit 1748 (Figuur 14) is bebouwing aangegeven ten oosten van de Bredestraat. Het gaat mogelijk om bebouwing binnen het onderzoeksgebied, maar meer waarschijnlijk is dat het gaat om het 'kasteel van Muysbroeck' (zie verder). Wegens problemen met het georefereren van de kaart is het niet mogelijk het onderzoeksgebied precies te situeren.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1771-1778 (Figuur 15) is de aanwezigheid van twee gebouwen op te merken ter hoogte van het onderzoeksgebied. Deze behoren tot een hoeve die minstens teruggaat tot de 17^{de} eeuw. Het gaat waarschijnlijk om een woonstalhuis en langschuur.⁹ De rest van het terrein wordt ingenomen door akkerland. De Bredestraat gaat duidelijk terug op een historische weg die op de kaart staat aangeduid als 'Breestraete'. Ten noorden bevindt zich het 'kasteel van Muysbroeck'. De Atlas der Buurtwegen uit 1841 (Figuur 16) toont dezelfde twee gebouwen. Achter het zuidelijke gebouw is nu ook een bijgebouw te zien.

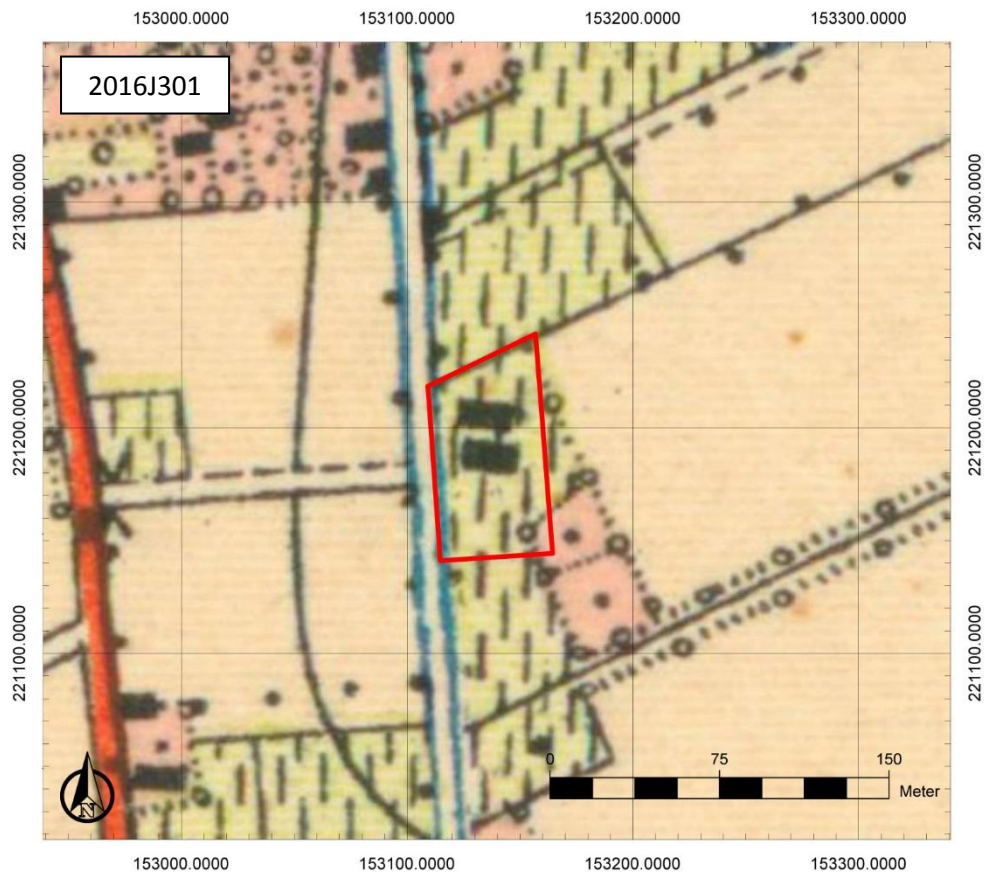
⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Bredestraat (Ekeren), Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126928> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).



Figuur 15: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 17: Topografische kaart uit 1892 (www.cartesius.be)



Figuur 18: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 19: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Vanaf een topografische kaart uit 1892 is te zien dat de historische bebouwing vervangen is door de huidige bebouwing (Figuur 17). Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 18) kunnen ook deze twee gebouwen waargenomen worden. De hoeve bestaat uit een aangepast woonstalhuis en langsschuur (momenteel in gebruik als stal) van ca. 1875 en ligt op de locatie van de voormalige hoeve.¹⁰ Het noorden van het terrein wordt nog in beslag genomen door akkerland, de rest is verhard. Op een luchtfoto van 1979-1990 kan gezien worden dat het noordelijke deel van het terrein nu ook verhard is (Figuur 19). Deze situatie sluit aan bij de huidige situatie.

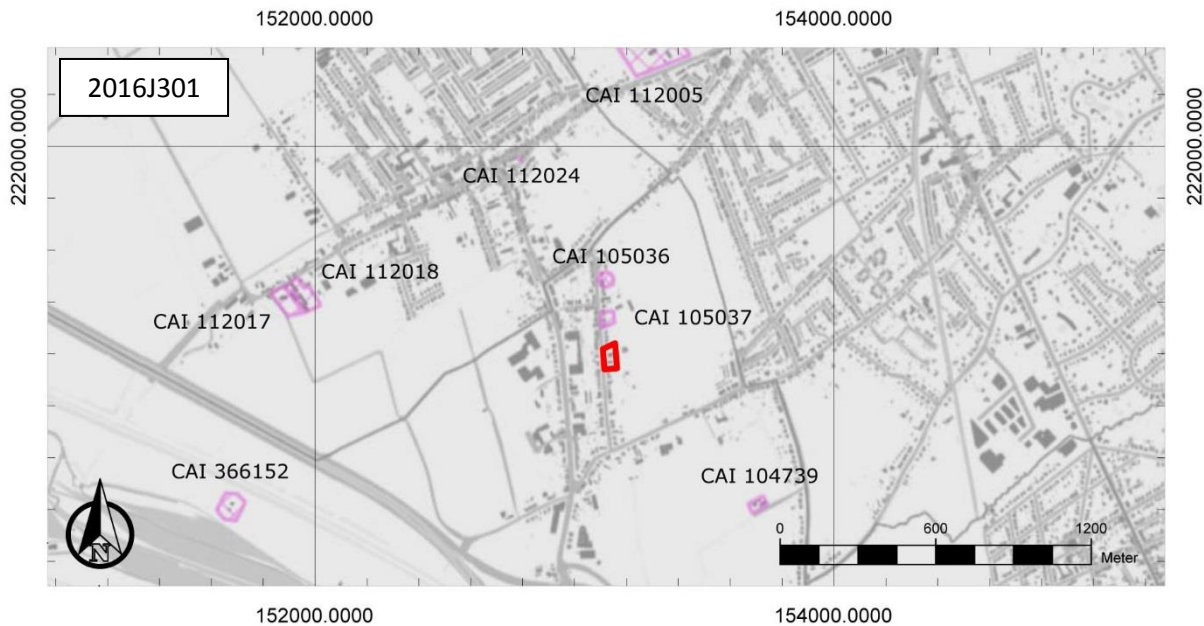
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

2.4.3.1 Gekende archeologische waarden volgens de Centrale Archeologische Inventaris

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn enkele gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied (Figuur 20). Ten westen van het onderzoeksgebied is de O.L.V.-Geboortekerk (CAI ID 112017) gelegen. Deze voormalige parochiekerk werd in 1248 gesticht op een van de nieuw veroverde, ingedijkte gronden. Hij maakte van Ettenhoven in datzelfde jaar een zelfstandige parochie en heerlijkheid. De 15^{de}-eeuwse pseudo-basiliek heeft aldus een mogelijke kern uit de 13^{de} eeuw. De kerk kreeg het zwaar te verduren tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Naast plunderingen en waterschade ten gevolge van het doorsteken van de dijken werd de kerk ook gebruikt als toevluchtsoord voor de bevolking. Daarnaast werd ze getroffen door natuurlijke overstromingen en stormen tijdens de 17^{de}

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Bredestraat (Ekeren), Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126928> (geraadpleegd op 26 oktober 2016).

en de 18^{de} eeuw. Sinds 1972 wordt de kerk niet langer gebruikt en werd ze ontwid ten gevolge van de bouw van een nieuwe parochiekerk.¹¹



Figuur 20: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>)

Een andere locatie met sporen uit de late middeleeuwen is CAI ID 105036. Er werden twee afvalkuilen, een gedempte poel en twee restanten van grachten aangetroffen ter hoogte van de Bredestraat 1. Op basis van de vondsten is een datering in de 15^{de} – 16^{de} eeuw mogelijk.¹²

In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich twee cartografische indicatoren uit de nieuwe tijd. Het gaat om de verdwenen molen van Hoevenen op locatie CAI ID 112024¹³ en om een bakstenen muur, vermoedelijk van het kasteel van Muysbroeck op locatie CAI ID 105037¹⁴. Op basis van hun voorkomen op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) kunnen ze ten laatste in de 18^{de} eeuw gedateerd worden.

Eveneens toe te schrijven aan de nieuwe tijd zijn een 18^{de}-eeuwse hoeve op locatie CAI ID 104739¹⁵ en twee 16^{de}-eeuwse luthoven op locaties CAI ID 112005¹⁶ en CAI ID 112018¹⁷. Deze laatste locatie herbergt Hoeve Pauwels, ook gekend als 'Thuus ter heeren'. Het is een 16^{de}-eeuwse hoeve met rechthoekig woonstalhuis. Schuren en stallen dateren van het begin van de 20^{ste} eeuw. Het luthof werd vermoedelijk niet voor 1585 opgetrokken. Het was destijds een uitgestrekt domein met onder meer een stenen huis met neerhof, duifhuis, schuur, stallen, wagenhuis en boomgaard.¹⁸

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 112017, O.-L.-V. Geboorte kerk (geraadpleegd op 26 oktober 2016); Inventaris bouwkundig erfgoed, ID 14243, Parochiekerk O.-L.-V. Geboorte (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105036, Bredestraat 1 (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 112024, Molen van Hoevenen (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105037, Bredestraat II (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104739, Mariahoeve (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 112005, Het Blauwe Hof (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 112018, Hoeve Pauwels (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

¹⁸ Inventaris bouwkundig erfgoed, ID 14253, Hoeve Pauwels (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

Tot slot bevindt zich in de omgeving een indicator op basis van luchtfotografie (CAI ID 366152). Het betreft een schans uit de 20^{ste} eeuw.¹⁹

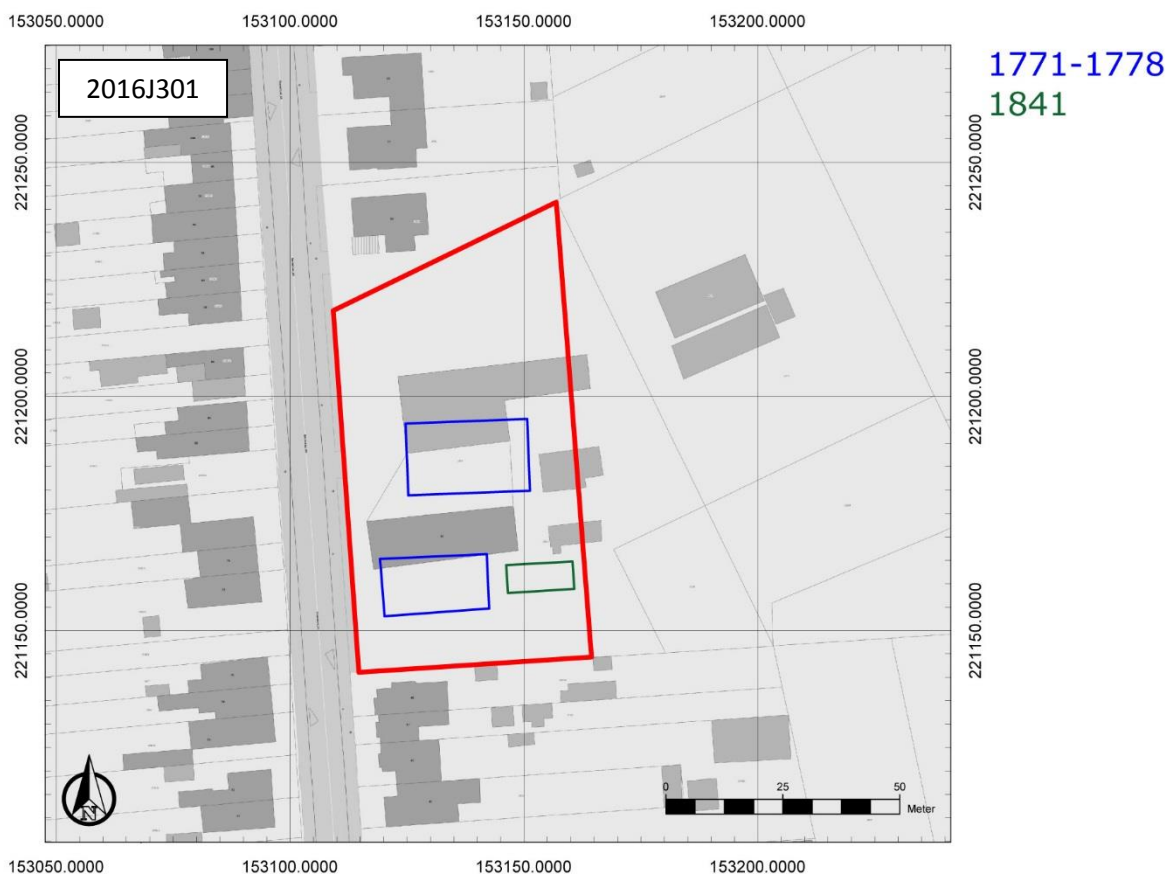
Verder naar het zuiden toe werden ook nog sites aangetroffen uit bronstijd, ijzertijd en Romeinse periode. Voorbeelden zijn de sites Schriek en Wilgenhoeve,²⁰ ter hoogte van het Goederenspoor tussen Leugenberg en de driehoekstraat. Het is mogelijk dat ook sporen uit deze periodes verwacht mogen worden binnen het onderzoeksgebied.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Landschappelijk is het onderzoeksgebied gelegen in een overgangszone van lager gelegen naar hoger gelegen gronden. Nabijgelegen waterlopen en de ondergrond van het terrein zijn te beschouwen als gunstige factoren. Dit maakt dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel heeft. De aanwezigheid van sporen uit de bronstijd, de ijzertijd en de Romeinse periode maakt dat rekening gehouden moet worden met de aanwezigheid van gelijkaardige sporen binnen het onderzoeksgebied. Ook met betrekking tot de nieuwe en nieuwste tijd kent het onderzoeksgebied archeologisch potentieel. Dit komt aan bod in de volgende onderzoeksvraag.



Figuur 21: Synthesekaart

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 366152, Schans 2-2 (geraadpleegd op 09 november 2016); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105013, Wilgenhoeve I (geraadpleegd op 09 november 2016)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100205, Ekeren-Schriek 1 (geraadpleegd op 26 oktober 2016)

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische kaarten tonen reeds in de 18de eeuw bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Rekeningen tonen echter aan dat de hoeve reeds bestond in het derde kwart van de 17de eeuw. Lange tijd zijn op historische kaarten twee gebouwen te zien binnen het onderzoeksgebied, tot ze ten laatste in 1892 vervangen worden door de huidige bebouwing. Het niet-bebouwde gedeelte van het terrein was in het verleden in gebruik in akkerland. Ten laatste in 1979-1990 werd het volledige terrein verhard.

Wat is de impact van de geplande werken?

Op het terrein wordt een verkaveling gerealiseerd van 8 loten voor ééngezinswoningen. De geplande bodemingrepen hebben een verschillende verstoringsdiepte, die op dit moment nog niet voor alle geplande ingrepen vastligt. Verder dient in het kader van de geplande werken rekening gehouden te worden met de invloed van compactie. Daarom wordt het volledige bodemarchief als bedreigd beschouwd.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het onderzoeksgebied blijkt archeologisch potentieel te hebben. Vooral de aanwezigheid van een historische hoeve op het terrein, die ten laatste dateert van het derde kwart van de 17de eeuw, is van belang. Ook de aanwezigheid van oudere sporen zoals de metaaltijden en de Romeinse tijd is echter niet uit te sluiten. Op dit moment is het terrein bebouwd en verhard. We hebben geen idee van de precieze verstoringsdiepte die dit veroorzaakt heeft. Op de bodemkaart wordt het noorden van het terrein en de omgeving van het onderzoeksgebied aangegeven als een bodem met een dikke antropogene humus A horizont. Dit maakt dat het onderliggende bodemarchief mogelijk beschermd is geweest tegen bodemingrepen.

De enige manier om in te kunnen schatten wat de impact van de huidige bebouwing en verharding op het bodemarchief is en of nog relevante resten aanwezig zijn van de 17de-eeuwse hoeve, is aan de hand van verder vooronderzoek. De meeste onderzoeksmethodes zoals geofysisch onderzoek, veldkartering en booronderzoek zullen de onderzoeksvragen niet sluitend kunnen beantwoorden en dienen hoogstwaarschijnlijk nog gevolgd te worden door een proefsleuvenonderzoek. Een veldkartering is bovendien weinig zinvol, omdat het terrein momenteel volledig bebouwd en verhard is. Een proefsleuvenonderzoek laat wel toe het antwoord te geven op de gestelde vragen. Aangezien een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt en omdat ruimtelijk inzicht een inschatting van het kennispotentieel van de aanwezige archeologische sporen ten goede komt, is een proefsleuvenonderzoek te verkiezen boven een proefputtenonderzoek.

2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevond zich een hoeve, die minstens terug gaat tot het derde kwart van de 17de eeuw. De bebouwing werd ten laatste in 1892 vervangen door de huidige bebouwing. De versturende impact van de geplande werken is vandaag de dag onvoldoende gekend. Daarom is verder archeologisch vooronderzoek nodig om de impact van de bestaande bebouwing en verharding in te schatten, evenals de aanwezigheid van relevante archeologische sporen, zoals resten van de 17de-eeuwse hoeve.

2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Met betrekking tot het onderzoeksgebied wordt de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek voorgesteld. Op het terrein worden de resten van een 17de-eeuwse hoeve verwacht. Het is op dit moment niet in te schatten wat de impact is van de bestaande bebouwing en verharding. Ook daar dient het proefsleuvenonderzoek een antwoord op te bieden.

3 Bibliografie

3.1 Websites

CadGis (2016)

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Cartesius (2016)

<http://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2016)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2016)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2016)

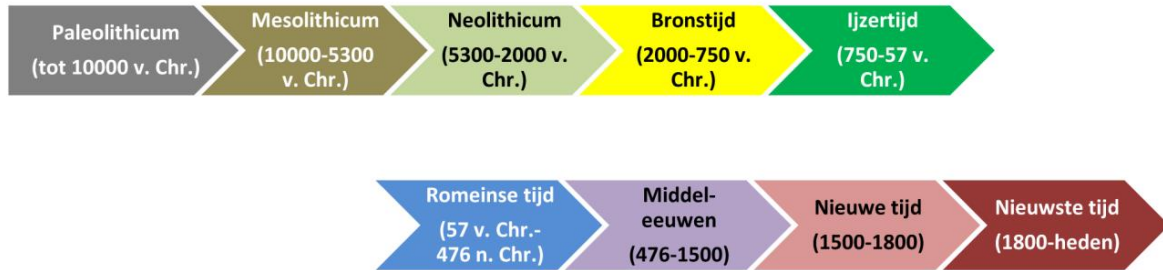
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes



4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016J301

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
3	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	31/10/2016
4	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
5	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	20/10/2016
6	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	26/10/2016
7	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
8	Quartaargeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
9	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
10	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/10/2016
11	Historische kaart	Antwerpse polders	1:1	Digitaal	31/10/2016
12	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	26/10/2016
13	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	26/10/2016
14	Topografische kaart	1892	1:1	Digitaal	31/10/2016
15	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	26/10/2016
16	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	31/10/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016J301

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Overzichtsfoto	Bestaande toestand	Digitaal	07/11/2016
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	26/10/2016
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	26/10/2016
F4	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	26/10/2016